

Жанрова палітра друкованих ЗМІ у вітчизняних розвідках

У статті розглянуто різні підходи щодо класифікації жанрів періодичної преси та місце поняття «текст» в її парадигмі.

Ключові слова: текст, жанр, інформаційні, аналітичні, художньо-публіцистичні, преса, публіцистичний текст.

Максимчук Е.Л. Жанровая палитра печатных СМИ в отечественных исследованиях. В статье рассматриваются разные подходы относительно классификации жанров периодической печати и место понятия «текст» в ее парадигме.

Ключевые слова: текст, жанр, информационные, аналитические, художественно-публицистические, пресса, публицистический текст.

Maksimtchuk O.L. The genre palette of printed media in domestic survey. The article deals with the diversity of opinions regarding the classification of genre of periodicals and the place the term “text” in today press.

Keywords: genre, text, information, analytical, press, journalistic text.

Постановка наукової проблеми та її значення. Жанрова структура сучасних періодичних видань є об'єктом дослідження теоретиків як в Україні, так і за її межами. Кожен науковець має свою точку зору щодо елементів цієї структури та її характеристики. На сьогодні проблема визначення жанрової структури періодичних видань залишається **актуальною** не лише для журналістів-практиків, а й для лінгвістів.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поява жанрів журналістики зумовлена історичними умовами розвитку журналістики, суспільною та політичною практикою. На думку теоретиків, причина виникнення жанрів – практична потреба суспільства, зокрема певних суспільно-політичних відносин.

В 90-ті рр. ХХ ст. відбулися зміни в жанровій системі, які вплинули на кожен жанр окремо. В цей час «переглянуто» жанрові межі, що призвело до того, що деякі жанри (звіт, інтерв'ю, репортаж) атрибутуються не лише як інформаційні та аналітичні. Крім того, переоцінено жанрові цінності: деякі жанри (наприклад, нарис) зникають з газетних шпальт та поступаються іншим: Розвиток нових інформаційних технологій спровокував уніфікацію жанрів. Поняття «жанр» витісняється поняттям «текст».

На групу аналітичних жанрів періодичної преси, яку раніше вважали найбільш консервативною за формою подання матеріалу, істотно вплинуло збільшення інформаційних джерел, насамперед з Інтернету.

Жанри існують та розвиваються і за законами журналістської творчості, і творчо переосмислюються, виходячи з реалій конкретних історичних подій. “Жанр завжди і той, і не той, завжди старий і новий одночасно. Жанр відроджується і оновлюється на кожному етапі розвитку літератури і в кожному індивідуальному творі цього жанру” [1, 178–179]. Це стосується не лише жанрів літератури, а й журналістики.

Виходячи з того, що журналістські публікації мають змістовно-формальні характеристики, існує думка щодо стійких груп (типів) “однотонних” текстів, які називаються жанрами [6, 54]. Згідно з цим поглядом, можна говорити про “породжуючі моделі” журналістських текстів як про синонім поняття “жанр”. Автор вважає, що саме усвідомлення “моделей”, які об’єктивно виникли і є обов’язковими, призводить до суб’єктивно цілеспрямованого їх наслідування при підготовці нових текстів [6, 54]. В основу класифікації покладено три типи відображення – фактографічний (емпіричний), дослідний (теоретичний), художньо-дослідний тощо. Кожен журналістський текст можна умовно віднести до певної жанрової групи, при цьому звертається увага на виникнення жанрової диференціації всередині кожної із виділених жанрових груп текстів. Так, стаття, рецензія, коментар і т.д. становлять групу аналітичних текстів. В основі утворення окремого жанру є перевага певного жанроутворювального фактора чи

декількох факторів (наприклад, інтерв'ю виділяється за фактом фіксації діалогічної форми викладення матеріалу) [6, 59].

Журналістські тексти (або жанри) класифікуються відповідно до функцій:

- інформаційні: замітка, звіт, інтерв'ю, інформаційна кореспонденція, бліц-опитування, запитання – відповідь, репортаж, некролог;
- аналітичні (дослідні): аналітичний звіт, кореспонденція, інтерв'ю, бесіда, коментар, соціологічне резюме, анкета, моніторинг, рейтинг, рецензія, стаття, журналістське розслідування, огляд ЗМІ, прогноз, версія, експеримент, лист, сповідь, рекомендація (порада), аналітичний прес-реліз;
- художньо-публіцистичні (художньо-дослідні): нарис, фейлетон, памфлет, пародія, сатиричний коментар, життєва історія, легенда, епіграф, анекдот, гра [6, 54].

Оскільки журналістські жанри змінюються, розширюються, збагачуються, то всередині самих жанрів з'являються відповідно до змісту, функцій і мети комунікативної ситуації нові різновиди жанрів, а саме:

- збагачення групи інформаційних жанрів за рахунок появи інформаційних “родичів”: міні-рецензія, міні-порада, міні-історія, бліц-портрет і т.д.;
- виникнення всередині групи аналітичних жанрів нових стійких груп, типів публікацій, об'єднаних чітким виявом окремих жанроутворювальних факторів (перш за все методів зображення дійсності): експеримент, рейтинг, анкета, прогноз, версія і т.д.;
- поява нових жанрів у групі художньо-публіцистичних жанрів: життєва історія, легенда, анекдот, сатиричний коментар [6, 62].

Варто відзначити, що серед лінгвістів не існує єдиної думки щодо розвитку структури жанрів, що також зумовлює відсутність єдиної тенденції в ході пошуку істини [6, 63].

Жанр визначається як особлива форма організації життєвого матеріалу, категорія історично конкретна, типологічна, гносеологічна, морфологічна, аксіологічна, творча [5, 4], тому вказується на те, що в сучасній пресі поняття “текст” витіснило поняття “жанр”, і причиною цього є такі чинники:

- розкутість публіцистики, яка втратила директивність та ідеологічну однобарвність;
- персоніфікація журналістики: автор перетворився із знеособленого ретранслятора на інтерпретатора інформації;
- робота сучасної журналістики в режимі діалогу з аудиторією.

Публіцистичний текст обов’язково містить три компоненти:

- повідомлення про новину або про проблему, яка виникла;
- фрагментарне або ґрунтовне осмислення ситуації;
- прийоми емоційного впливу на аудиторію (на логіко-понятійному чи понятійно-образному рівні).

З огляду на названі компоненти структури публіцистичного тексту пропонуємо таку класифікацію текстів, які з’являються в пресі:

- оперативно-новинні – замітка у всіх її видах;
- оперативно-дослідні - інтерв’ю, репортажі, звіти;
- дослідно-новинні – кореспонденція, коментар(колонка), рецензія;
- дослідні – стаття, лист, огляд;
- дослідно-образні (художньо-публіцистичні) – нарис, есе, фейлетон, памфлет [3, 15-16].

Сучасні теоретики журналістики пропонують різні підходи до класифікації жанрів преси. Дотримуючись базового поділу жанрів на три типи, вони виробили таку класифікацію:

- інформаційні: репортаж (проблемний, пізнавальний, подієвий), інтерв’ю (монолог, діалог, бесіда), портретне інтерв’ю, анонс;

- аналітичні: кореспонденція, стаття (передова, теоретико-популярна, проблемно-публіцистична), публіцистичний коментар, рецензія, огляд, журналістське розслідування, лист;
- художньо-публіцистичні: фейлетон, памфлет, пародія [4, 17-24].

Щодо жанрової палітри у журналістиці, то мова йде про новини, інтерв'ю, оперативне коментування, репортерське розслідування, а також про публіцистику: анонімну, художню (есе, нарис) і сатиричну (фейлетон, памфлет, пародія, сатиричний коментар) [7].

Залежно від цілей впливу на читача, широти висвітлення реальності, глибини аналізу узагальнень, а також виразних і зображувальних засобів жанри журналістики поділяються на традиційні три види – інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні. Отже, журналістські жанри періодичної преси поділяються за своїми видами на:

- інформаційні: новина, замітка, інтерв'ю, (інтерв'ю-монолог, повідомлення, діалог, полілог, думка, замальовка, масове інтерв'ю, анкети), бесіда, репліка, репортаж (проблемний, пізнавальний, подієвий, фоторепортаж), звіт;

- аналітичні: кореспонденція (інформаційна, аналітична, постановча, кореспонденція-роздум), стаття та її підвиди (науково-популярна, проблемна (постановча), публіцистичний коментар), рецензія (літературна, театральна, музична, художня, кінорецензія), огляд (внутрішній, міжнародний, щотижневий, місячний, річний, інформаційний, аналітичний, огляд листів);

- художньо-публіцистичні: представлені нарисом (портретним, проблемним, науково-популярним), замальовкою, що відображають позитивні явища, а також сатиричними жанрами – фейлетоном та памфлетом [2, 218-233]. Такі різні погляди ще раз підкреслюють необхідність жанру як “певної зі стійкими ознаками форми, що відображає соціальну дійсність та допомагає плідно працювати над матеріалом, відбором фактів, трактуванням явищ” [2, 217].

Важливо розуміти, що між інформаційними, аналітичними та художньо-публіцистичними жанрами неможливо провести жорсткі межі, оскільки в ході підготовки матеріалу в тому чи іншому жанрі автор часто використовує елементи інших жанрів. Варто відзначити, що система журналістських жанрів постійно розвивається, трансформується та поповнюється новими різновидами матеріалів.

Література

- 1 Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского / М.М. Бахтин. – М., 1972. – 464 с.
- 2 Ворошилов В.В. Журналистика. Базовый курс. Учебник. 5-е изд / В.В. Ворошилов. – СПб.: Изд-во Михайлова, 2004. – 704 с.
- 3 Ким М.Н. Жанры современной журналистики / М.Н. Ким. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2004. – 336 с.
- 4 Ким М.Н. Теория и методика журналистского творчества: программа лекционного курса / М.Н. Ким, Г.С. Мельник, Б.Я. Миронжников, А.Н. Тепляшина. – СПб.: Ф-т журналистики СПбГУ, 1998.–24 с.
- 5 Кройчик Л.Е. Система журналистских жанров /Л.Е. Кройчик // Основы творческой деятельности журналиста: учебник / ред.-сост. С.Г. Корконосенко. – СПб.: Знание, 2000. – С. 125-168.
- 6 Тертычный А.А. Трансформация жанровой структуры современной периодической печати / А.А. Тертычный // Вестник. Моск. ун-та. Сер 10. Журналистика. – 2002. – №2. – С. 54-63.
- 7 Литературная работа журналиста. Программа / Сост. М.И Шостак. – М., 1997.